

Večdisciplinarnost pri ocenjevanju in oblikovanju teorij

Katja Vodopivec*

Razdrobljenost sodobnega znanja omogoča oceno delov družbenih pojavov, ovira pa celotno oceno bistva stvari. Naloga sedanjosti in prihodnosti je razmišljati o tem, kako bi razumeli celoto. Nekateri si prizadevajo, da bi celoto razumeli sami, s svojim znanjem iz raznih ved. Drugi povezujejo svoje različno znanje v večdisciplinarne skupine. Tretji si prizadevajo, da bi iz dosedanjih delnih ved ustvarili nove sintetične znanstvene vede.

V družbenih vedah so prizadevanja takšna zlasti pri nekaterih empiričnih raziskavah. Ocenjevanje in oblikovanje teoretičnih konceptov pa je še vedno naloga, ki si jo lastijo posamezniki ali kvečjemu skupine ljudi s podobno izobrazbo. Namen tega prispevka je razmišljati o tem, ali je v sodobnosti ocenjevanje in oblikovanje teorij še lahko delovno področje posameznih piscev ali skupin strokovnjakov z isto strokovno naravnostjo.

Za namen tega sestavka sprejemam tole določitev teorije: teorija je koherentna skupina splošnih postavk, ki pojasnjujejo kak pojav¹ v našem primeru kriminalnost oziroma odklon-skost, in sicer, kaj je in zakaj je. Na sedanji stop-nji našega znanja pa so te splošne postavke lah-ko tudi domneve, ki šele terjajo preverjanje.

Zgodovinska ocena preteklih kriminoloških teorij

V večini kriminoloških sistemov se srečujemo z opisi preteklih teoretičnih posplošitev posamič-nih piscev in navadno tudi z ocenami, kakšno vrednost imajo za sodobnost. To je iskanje od-govora na vprašanje, kakšne so in kaj pomenijo danes. Pri tem pa ostaja zanemarjeno vprašanje, zakaj so ljudje nekoč mislili, kakor so, kakšen čas so odsevali v svojih stvaritvah² in kakšno vlogo so imeli v času in prostoru, v katerem so živeli: so zaostajali za svojim časom, so ga prehitevali, ali pa so v tistem času anticipirali del prihodnosti? Skratka: kakšne so bile gospo-darske, družbene, politične, duhovne razmere v času, v katerem so teorije nastajale, in kakšna je bila do tistega časa dosežena znanstvena misel? Določitev časa in prostora, v katerem so teorije nastajale, morda ni za vse vrste teorij tako po-

membna, kot za teorije s področja družbenih ved. Vsekakor pa so teorije o kriminalnosti in drugih odklon-skosti tiste, pri katerih ni mogoče od-misliti časa in prostora, v katerem so nastajale, saj so odvisne ne samo od družbenih raz-mer, temveč tudi od vrste odklon-skosti, ki so bile v takem časovnem obdobju večinske, in za prostor, v katerem so nastajale, značilne.

Verjetno so za oceno vrednosti kake teorije v konkretnem zgodovinskem trenutku manj po-membni psihološki momenti, ki so vplivali na to, da je pisec kako teorijo sprejel in drugo tedaj mogočo zavrzel. Ni pa nepomembna vloga ocene, ki jo je pisec imel v tedanji družbeni stvarnosti, saj šele ta določa njegovo zmožnost za prese-ganje njegove sodobnosti.

Bistveno se mi torej zdi vprašanje, kakšne so bile možnosti za spoznavanje resničnosti v ka-kem času in prostoru in kako je pisec te mož-nosti tedaj izrabil.

Takšnih ocen preteklih teorij v kriminološki literaturi skoraj ni mogoče najti. In domnevam, da jih ni mogoče najti zato, ker so preveč zahtev-ne in terjajo od sodobnega pisca več, kot more obvladati sam ali v skupini ljudi z isto strokovno naravnostjo. Talko mi je npr. spodbudo za ta sestavek dalo delo Iana Taylorja, Paula Waltona in Jocka Younga »Nova kriminologija«, ki je namenjeno predvsem kritični oceni kriminološ-kih teorij, preteklih in sodobnih.

Metodološka zasluga Taylorja, Waltona in Younga je vsekakor ta, da so opozorili, da pisca ni mogoče razumeti in razlagati na podlagi stav-kov, iztrganih iz celote, da so ob Karlu Marxu pokazali, kako je treba pri razlaganju upoštevati celotni smisel besedila in piščevo temeljno misel, če naj razumemo njegove posamezne dele.³

Za ponazoritev tega, kar imam v mislih v tem sestavku, pa naj omenim, kako je v istem delu ocenjen Willem Bonger. Pri tem želim posebej opozoriti na to, da je Bongerjev teoretični pri-stop pri razumevanju kriminalnosti presežen s kasnejšimi teorijami, je pa deloma v njih tudi navzoč, čeprav ni več aktualen.

Pisci priznavajo, da Bognerjevo delo v okviru pozitivizma presega marsikaj, kar je bilo in je iz tistega časa na voljo (str. 228), in da je Bonger v nekaterih delih dosti pred svojim časom (str. 229). Očitajo mu pa: pomanjkanje skepse glede družbene vloge zakonodaje (str. 229) in glede terapevtske naravnosti v obravnavanju od-klonskosti (str. 232) ter determinizem (str. 234).

* Katja Vodopivec, dipl. pravnica, doktorica zna-nosti, profesorica na pravni fakulteti, 61000 Ljublja-na, Trg osvoboditve 11.

¹ Filipović, str. 400.

² Kosik, str. 43.

³ Taylor—Walton—Young, zlasti npr. str. 212, 213.

Že sam besednjak očitkov je sodoben in vprašanje je, ali pisci mislijo, da je bilo takšno miselnost mogoče pričakovati že ob koncu devetnajstega stoletja.

Deterministični pogled na človeka in družbeno dogajanja je bil namreč poglavitno izhodišče napredne filozofske misli v 19. in še nekaj časa v 20. stoletju, nastalo še pod vplivom spoznavanja zakonitosti v naravoslovnih vedah že pred tem časom.

Res je Marx že sredi 19. stoletja pisal o človekovi namenski in ustvarjalni dejavnosti in tako tudi nekateri drugi (npr. Dietzgen, Labriola), vendar je Engels sam Marxa razlagal bolj deterministično,⁴ kot bi si bil Marx verjetno sam želel ali kot to delamo danes, ko znova odkrivamo mladega Marxa. Sami pisci pravijo: debate o marxizmu v sociologiji in filozofiji (kakor tudi znotraj socialističnih gibanj) so se v dvajsetem stoletju vedno znova ukvarjale z vprašanji zavesti, nasprotij in družbenih sprememb (str. 220).

Nekaj podobnega je s skepso do družbenega pomena zakonodaje. Tudi tako skepso je Marx izrazil pred Bongerjem že leta 1859,⁵ toda skepsa s tem še ni postala del zavesti tedaj pišočin ljudi, temveč se je to zgodilo šele v drugi polovici našega stoletja. Hočem reči, da kar je kdaj zapisano ali rečeno, ne postane vse v istem zgodovinskem trenutku že tudi del zavesti bralcev in nadaljevalcev kulturnega izročila, temveč navadno šele dosti pozneje, tedaj, ko postanejo za to zrele splošne družbene razmere.

Tako upravičeno pravi Mike: »Če hočemo razumeti obsežno Bongerjevo delo, je treba razumeti kulturne razmere poznega devetnajstega in zgodnjega dvajsetega stoletja.«⁶ Toda tudi Mike je kljub uspešnemu prizadevanju, da bi določil, kaj je Bonger vedel o marksizmu in kakšen marksizem je poznal, ostal v razumevanju kulturnega ozračja poznega 19. in zgodnjega 20. stoletja na pol poti in je na Bongerja naslovil očitke iz sodobne problemske zakladnice. Tako npr. pravi: »Logična razširitev Marxovega pojmovanja sveta bi bilo razvijanje socialne psihologije, ki bi posredovala med posameznikom ter družbenim in gospodarskim okoljem, v katerem osebnost deluje.«⁷ Vprašanje je, ali je to logična posledica, ki izhaja iz razlag Marxa že v devetnajstem stoletju ali šele po prvi svetovni vojni, v dvajsetem stoletju? Ali: »Bonger je skušal združiti dva

nezdružljiva sestava, svoj družbeni in biološki determinizem.«⁸ Ali je bilo res že takoj v devetnajstem stoletju jasno, da sta to dva nezdružljiva miselnost sestava? Nazadnje Mike pravi, da so bila Bongerjeva statistična sklepanja primitivna in kavzalna.⁹ Vprašamo se lahko, ali so bile statistične ugotovitve tedaj na splošno drugačne?

Prav nič si ne domišljam, da je moje poznanje ozračja v devetnajstem stoletju boljše kot omejenih piscev, samo moje razumevanje tega ozračja je drugačno. Menim, da terja pravična ocena kakega pisca in njegove intelektualne vloge v kakem zgodovinskem času in prostoru dobro poznanje tega zgodovinskega obdobja najmanj iz zgodovinsko-sociološkega in filozofskega zornega kota poleg tega, da poznamo večino pišočevih del in del njegovih sodobnikov, ki so se ukvarjali z isto ali sorodno problematiko. Vse to pa postaja za sodobnega znanstvenika skoraj neobvladljivo — pa tudi za skupino strokovnjakov, ki jo sestavljajo ljudje z isto strokovno naravnostjo.

Ocenjevanje sodobnih teorij o odklonskosti

Zgodovinska razdalja je sito, ki naj bi ločilo zgodovinsko pomembnejša dogajanja od manj pomembnih. Zato sodobnosti ni mogoče ocenjevati enako kot preteklost, saj v njej živimo, jo soustvarjamo in ne vemo, koliko bo naš prispevek odmeven v prihodnosti. Za ocenjevanje pomena teorij v sodobnosti so torej pomenljivejše ocene družbenega in političnega ozračja, v katerem teorije nastajajo in se uporabljajo, so pa te ocene značilne tako za ocenjeno teorijo oziroma teoretika kot za ocenjevalca samega. Pomembnejša od tega pa je ocena pomena teorij za razumevanje sodobnih dogajanj, to je A) za razumevanje celote družbenih dogajanj po eni strani, B) za uporabo teorij v družbeni praksi po drugi strani.

A) Po Kosiku je miselno osvajanje sveta proces konkretizacije, ki se neprenehoma giblje od celote k njenim delom in od delov k celoti, od vsebine k pojavi in od pojava k vsebini . . . Medsebojno se osvetljujejo izbrani delci stvarnosti in celota družbenih dogajanj.¹⁰ In Pečuljič pravi: »Raziskujemo torej, kako kak pojav nastaja v

⁴ Vranicki, str. 188, Mike, str. 221.

⁵ Marx, str. 493.

⁶ Mike, str. 236.

⁷ Mike, str. 220.

⁸ Mike, str. 229—235.

⁹ Mike, str. 227.

¹⁰ Po Pečuljiču, str. 43.

okviru družbene celote in kako je ta pojav s svoje strani udeležen v ohranjanju celote ali njenem spreminjanju.«¹¹

B) Za oceno uporabnosti teorij pa podaja Sagarin osem meril, med njimi npr.: Kaj teorija lahko razloži . . . , kako prodorno lahko razloži dejavnosti, ki jih preučuje . . . , kako uspešno jo lahko uporabljamo za napovedovanje prihodnosti . . . , v kakšnem obsegu in do kakšne stopnje je teorija združljiva z različnimi drugimi teorijami, ki pojasnjujejo druga področja človekove dejavnosti . . . , ali vsebuje minimalno število izjem . . .¹²

Teorij, ki jih v sodobnosti lahko podvržemo takemu preizkušanju, je več, preverjanje pa se lahko nanaša le na določeno vrsto vedenja, na konkreten družbeni prostor in na družbene razmere v njem.

Medtem ko so se pretekle teorije ukvarjale predvsem s kriminalnostjo in je bilo razmeroma lahko določljivo, kaj je to, se sodobne teorije nanašajo predvsem na pojem odklonskosti, ta pa je težje določljiv in prihaja zaradi različnih in slabih pojmovnih določitev do veliko nespozorazumov med teoretiki. Tako imata npr. Sagarin in Clinard med drugimi odklonskost za zavrženo vedenje, ki izziva sovražno reakcijo . . .¹³ Meni osebno taka določitev ne zadošča, saj je lahko odklonska tudi sovražna reakcija. Skušala sem najti drugo, ki bi vsebovala tudi vrednostno merilo, in sicer po naslednjem razmisleku: Če je ena izmed specifičnih človeških lastnosti ustvarjalnost, potem naj bi bila bistveni sestavni del odklonskosti razdiralnost.¹⁴ Pri tem imam v mislih:

- destrukcijo osebne in duhovne integritete žrtev,
- destrukcijo proizvodnih, družbenih in duhovnih stvaritev ljudi,
- destrukcijo samega sebe.

Zavedam se seveda, da tudi taka pojmovna določitev ni brez izjem, saj je lahko destrukcija tudi obrambne narave in je lahko potrebna za utiranje poti novi in večji ustvarjalnosti (npr. revolucionarna politična dejavnost). Vendar se mi zdi, da je pojmovna določitev odklonskosti, ki bi veljala za vse primere in brez izjem, za zdaj skoraj nemogoča. Pač pa taka pojmovna določitev izloča nekatere vrste vedenjskih oblik,

ki jih drugi pisci uvrščajo v pojem odklonskosti (ne zajema npr. homoseksualnosti; uživanja snovi, ki na uživalce ne delujejo posebno destruktivno; vprašanje je, ali prostitucijo lahko uvrščamo v kategorijo destrukcije samega sebe ipd.).

Tudi tako zoženi pojem odklonskosti obsega več vrst odklonov in za vsako od njih je na voljo več teoretičnih razlag. Naj vzamem za primer obsežno delo Ericha Fromma »Anatomija človeške destruktivnosti«, ki obsega le destrukcijo osebne in duhovne integritete žrtev. Fromm po eni strani podaja teorije piscev, ki so se ukvarjali z instinkti (Freuda in Lorenza), po drugi strani teorije behavioristov (Skinnerja) in piscev, ki so se ukvarjali predvsem z vprašanjem okolja: teorije frustracij (Dolard idr.) in teorije učenja (Alee, Nissen, Nimkoff idr.).¹⁵ Sam pisec razvija lastno teorijo na podlagi teze, ki je razvidna iz vseh Frommovih del, tj., da je človek specifično živo bitje, ki ima svojo lastno duševnost, s svojo specifično sestavo in zakonitostjo (str. 69). Za človeka so bistveni značaj, ki določa glavne motive človekovega vedenja, ki pa je omejen in oblikovan s potrebami njegovega lastnega interesa v različnih okoliščinah . . . , in njegove strasti, nizkotne in najplemenitejše, in je pogosto voljan in zmožen žrtvovati svoj lastni interes, svojo srečo, svojo svobodo in svoje življenje za ljubezen, resnico in integriteto — ali pa za sovražstvo, pohlep, sadizem in destruktivnost (str. 83).

Za Fromma destruktivnost človeku ni prirojena in zato se pisec strastno spopada s teorijami instinktivistov z ugotovitvami iz nevrofiziologije, vedenja živali, paleontologije in antropologije.

Daje tudi politično oceno teorij.

Njegova zavrnitev destruktivnosti kot posledice nagonov pa ni neobčutljiva za vse tiste silnice, ki človeka razpenjajo med dobrim in hudim (npr. str. 180, 181). Po Frommu je človek postal razdiralen z naraščanjem produktivnosti in delitve dela, z oblikovanjem presežkov in z oblikovanjem držav s hierarhijami in elitami (str. 435). Pisec se zato zavzema za humanistični radikalizem, ki prodre do korenin in s tem do vzrokov, išče, kako bi človeka rešil iz verig in iluzij, in se zavzema za temeljne spremembe ne samo v gospodarski in politični strukturi, temveč tudi v iskanju vrednot, koncepta o smislu človeka in o našem osebnem vedenju (str. 438).

¹¹ Pečuljić, str. 48.

¹² Sagarin, str. 68.

¹³ Sagarin, str. 9; Clinard, str. 22.

¹⁴ Vodopivec 1971.

¹⁵ Podoben je pregled teorij, ki jih podaja v svojem članku Debuyst, ne skuša pa pri tem razviti svoje lastne teorije.

Frommovo lotevanje pri razlaganju destruktivnosti osebne in duhovne integritete žrtev je vsekakor eno izmed mogočih in jaz se nimam za pristojno zavzeti kritično razmerje do njega. Treba pa je ugotoviti, da je pisec želel utemeljiti predvsem svojo lastno teorijo in je temu namenu podredil tako izbiro kakor tudi oceno teorij. Tako nekaterih socioloških teorij, npr. teorije konflikta, sploh ne omenja, razen kolikor je ta sama po sebi navzoča pri razčlenjevanju nekaterih vrst destruktivnosti. Reči hočem, da kljub obsežnemu delu, ki ga je pisec opravil šele na predvečer svoje ustvarjalnosti, kratko malo ni mogel pregledati vsega, kar je že na voljo. Tako je mogoče tudi v tem primeru podvomiti, ali je ocenjevanje sodobnih teorij še vedno lahko le delo enega samega človeka, ki med drugim nujno izhaja iz svoje lastne strokovne naravnosti.

Oblikovanje novih teorij

Oblikovanje novih teorij terja najmanj dobro poznanje vsega dotedanjega, da ne bi odkrivali že odkritega; kljub temu pa to ni a) niti seštevek empiričnih ugotovitev, niti b) sinteza dotedanjih teorij s pomočjo verifikacij z empiričnimi ugotovitvami.

a) O tem, da sociološka teorija ne more biti seštevek empiričnih ugotovitev, je pisal Adorno, zlasti v svojem sestavku »Sociologija in empirično raziskovanje«. Njegovo izhodišče je, da ugotovitve o tem, kakšne so stvari, še ne povedo, kaj je bistvo stvari (str. 79, 93, 99). Teorija o družbi izhaja iz filozofije, pozitivizem in empirizem imata po Adornovem mnenju svoje korenine v naravoslovnih vedah (str. 81, 82). Njuna sinteza še ni uspela (str. 97). Popredmetena metoda daje samo odtis, popredmeteno zaznavo predmeta (str. 89). Dejstvo postane razvidno šele skozi družbeno celovitost (str. 90).¹⁶ Tako npr. pravi: če bi statistično ugotovili, da delavci ne mislijo več, da so delavski razred, in bi zanikali, da proletariat še obstaja, to še ne bi pomenilo, da proletariata ni. Take subjektivne občutke bi bilo treba primerjati s položajem anketiranih v proizvodnem procesu, z njihovimi možnostmi za razpolaganje s proizvodnimi sredstvi, z oceno njihove družbene moči (str. 98). Ugotavljati, kaj je bistvo stvari, pa je naloga filozofije (str. 101).

b) Prizadevanje sintetizirati vse tiste sestavine teorij, ki so prestale verifikacijo z empiričnimi

raziskavami, bi pomenilo eklekticizem. Čeprav Hardman meni, da je eklektično lotevanje ne samo mogoče, temveč ima tudi svoje prednosti, je treba pritrditi Sagarinu, da bi bilo to, kar Hardman razume z eklekticizmom, bolje imenovati teorija z nizko stopnjo abstrakcije.¹⁷

Bistveno nova sinteza je mogoča šele s kako-vostnim preskokom, ta pa terja novo razmerje do bistva stvari in šele s tem prerašča eklekticizem. Tako je treba pritrditi Dattu: »Ne moremo samo vzeti najboljšega oz. raznih ved, tega zmešati in nastopiti z novo eklektično teorijo.«¹⁸

S tem smo se dotaknili že tudi problema več ved, ki vse razlagajo človekovo vedenje v družbi (npr. filozofija, sociologija, psihologija, socialna psihologija, psihiatrija, nevrofiziologija, antropologija idr.). Ali bo kdaj mogoča sinteza vseh teh zornih kotov, je vprašanje prihodnosti. Ko ima Fromm v mislih nevrofiziologijo in psihologijo, pravi: »Zdi se najbolj primerno, da bi se vsaka veda razvijala po svoje in reševala svoja vprašanja, dokler se ne bosta nekega dne, kakor lahko domnevamo, razvili do take stopnje, da se bosta lahko istim vprašanjem približali s svojimi različnimi metodami in svoje ugotovitve združili v medsebojno razmerje (str. 90). Morda pa je mogoče tak proces pospešiti že v sodobnosti?»

Tako kaže, da tudi oblikovanje novih teorij skoraj ne bo moglo biti več delo posameznikov. Ker pa je za oblikovanje novih teorij potreben kakovostni preskok iz obstoječega v novo, je zanj potrebna tudi intuicija. Ta je lahko sad posameznikovega spoznanja, lahko pa tudi sad sodelovanja in medsebojnih vplivov več ljudi. Tako je mogoče, da samo eden iz strokovne skupine preseže dotedanje, mogoče pa je tudi, da to doseže več ljudi skupaj.

Tudi taki dosežki pa bodo pri družbenih vedah odvisni od časa in prostora, v katerem jih bodo ljudje dosegali, in ne bodo nujno veljavni za drugačen prostor in za drugačne zgodovinske razmere. V tem je tudi ena bistvenih razlik med družboslovnimi in pa naravoslovnimi vedami.

Pasti večdisciplinarnega lotevanja

Čeprav menim, da terja ocenjevanje in oblikovanje teoretičnih posplošitev v sodobnosti večdisciplinarno lotevanje, se zavedam, da takšno

¹⁷ Sagarin, str. 76.

¹⁸ Sagarin, str. 75.

sodelovanje različno izobraženih strokovnjakov ni brez težav. Naj podam nekaj primerov:

Že triindvajset let sodelujem v Inštitutu za kriminologijo pri pravni fakulteti v Ljubljani. Pred časom je imel Inštitut štiri stalne sodelavce: pravniko in enega psihologa ter pet zunanjih sodelavcev, vse pravnike. Torej je bilo razmerje pravnikov proti psihologu 9 : 1. Zdaj je razmerje deset pravnikov : en psiholog. Inštitut je doslej končal 49 raziskav, od tega številne z večdisciplinarnim sodelovanjem, s strokovnjaki drugih ved (zdravniki, psihiatri, psihologi, sociologi, socialnimi delavci, statistiki, pedagogi in razni delavci iz prakse), pritegnjenimi k posameznim raziskavam glede na raziskovalno temo. S teoretičnimi vprašanji se doslej skupinsko nismo ukvarjali.

Moja ocena dosedanjega sodelovanja je, da so se zunanji sodelavci razmeroma slabo identificirali z raziskovalnimi nalogami in jim je delo pri raziskavah ostalo postransko zanimanje, medtem ko so se stalni sodelavci inštituta močno identificirali z raziskovalnimi nalogami, saj so navadno potekale po njihovih zamislih in so bili že zato močno zainteresirani za izide. Izdelki takih strokovnih skupin so včasih ostali na ravni zbornikov samostojnih prispevkov. Delna izjema je bil poskus v vzgojnem zavodu Logatec, ki je trajal osem let. Pa tudi v tem primeru je strokovna skupina preživljala velike notranje krize, ki so opisane v naši publikaciji.¹⁹

Psiholog, ki je bil stalni sodelavec inštituta, se je tako kot drugi sodelavci močno istil z raziskavami, pri katerih je sodeloval, in je bil osebno zainteresiran za izide. Ostal pa je ves čas svojega dela na inštitutu (10 let) psiholog in ni postal kriminolog.

Njegova²⁰ ocena dolgoletnega sodelovanja na inštitutu in v raznih raziskovalnih skupinah, dana za namen tega sestavka, je:

— Če je v inštitutu druga stroka prevladujoča, se strokovnjak čuti osamljenega in negotovega, ker o prevladujoči stroki premalo ve.

— Skupinsko delo terja sodelovanje, vsa naša kulturna naravnost pa je še vedno tekmovalna (npr. vzgoja, šola).

— Čutiti je boj za veljavo. Nekateri vodje skupin si pripisujejo spoznanja, ki so jih domislili drugi.

— Posebno vprašanje je sodelovanje teoretikov s praktiki. Tudi praktiki imajo svoje ideje,

¹⁹ Vodopivec — Bergant — Kobal — Mlinarič — Skaberne — Skalar 1974.

²⁰ Vinko Skalar.

pa jih ne znajo dobro oblikovati. Teoretiki te ideje oblikujejo, praktiki pa zanje ne dobijo zadostnega zadoščenja.

Svoje pomisleke glede večdisciplinarnega sodelovanja pri regionalnem načrtovanju je v posebnem sestavku razložil Alonso. Po več letih izkušenj je prišel do sklepa, da ima »interdisciplinarni pristop omejeno veljavnost in da skriva mnogo čeri« (str. 169). Pri tem misli na skupine, ki se posebej sestavijo za namen konkretne naloge. Med drugim omenja te težave:

— Vsaka znanstvena veda je zmes raznih specialnosti. Sama diploma še ni zagotovilo, da bo v delovno skupino uvrščena oseba z ustrezno specialnostjo (str. 169).

— Vse stroke hitro napredujejo. Strokovnjak je željan izpopolnjevati se v svoji stroki. Zavzetost za delo v večdisciplinarni skupini cvira sprotno spremljanje novotvornosti v lastni stroki in med kolegi v lastni stroki ni preveč omenjeno (str. 170).

— Če je mogoče za skupino pridobiti starejše strokovnjake, ki so se naveličali omejenosti svoje stroke, bodo v skupini imeli vlogo modrecev, in ne strokovnjakov.

— Sama naloga lahko kdaj pa kdaj terja večjo udeležbo strokovnjakov kake specialnosti in manjšo udeležbo strokovnjakov druge specialnosti. Posledica bo, da bodo prvi preobremenjeni z delom, drugi premalo zaposleni in bodo pri tem izgubljali zanimanje. Z razvojem dela se te vloge sicer lahko spreminjajo, medtem pa v skupini prihaja do napetosti.

— Strokovnjaki uporabljajo pojme, ki imajo v različnih strokah različni pomen.

Kot uspešno zamenjavo za večdisciplinarno delo pisec za svojo stroko predlaga, da bi se z mestnim in regionalnim načrtovanjem ukvarjali strokovnjaki, ki so posebej izobraženi za to in so druge vede njihovo postransko zanimanje (str. 171). Dopusča pa, da je lahko večdisciplinarno lotenje koristno za reševanje popolnoma novih problemov, ker omogoča konfrontacijo različnih idej in mišljenj. Vendar je takih vprašanj po njegovem mnenju malo.

In kaj naj rečemo za sklep? Obseg spoznanj je postal v sodobnosti tolikšen, njihova medsebojna odvisnost in povezanost tako zapleteni, da posameznik z omejenim dosegom svoje izobrazbe ni več kos vsem. Večdisciplinarno lotenje omogoča razčlenjevanje specialističnih zornih kotov in sintezo. Doslej smo v to smer ubirali dve poti: s pomočjo večdisciplinarnih skupin, ki so se sestavile za konkretno nalogo, po eni strani in z

oblikovanjem novih sintetičnih disciplin na podiplomski ravni. Obe poti imata vsaka svoje slabe lastnosti: prva heterogenost ljudi v skupini, druga podaljševanje študija in nastajanje vedno novih specialnosti. Zdi pa se, da poti nazaj ni več. Sodelovanje različno usposobljenih ljudi postaja sodobna nuja, iskanje boljših poti za sodelovanje bo verjetno zadeva prihodnosti. K temu pa naj bi prispevalo svoj delež tudi postopno spreminjanje tekmovalne kulturne tradicije v kulturo sodelovanja med ljudmi (Skalar).

LITERATURA:

1. Adorno W. Theodor: Soziologie und empirische Forschung, — v: **Der Positivismusstreit in der deutschen Soziologie**, izd. T. W. Adorno, R. Dahrendorf, H. Pilot idr., Luchterhand Verl., Neuwied — Berlin 1969, str. 81—101.
2. Alonso William: **Beyond the Inter — Disciplinary Approach to Planning**, AIP's 54 Annual Conference, Oct. 24—28 1971, Washington, separat.
3. Clinard B. Marshall: **Sociology of Deviant Behaviour**, — Holt, Rinehart, Winston, New York 1963.
4. Debyst Ch. M.: Étologie de la violence, — v: **La violence dans la société — Études relatives á la recherche criminologique**, Vol — XI, Conseil de L'Europe, Strassbourg 1974, str. 187—267.
5. Filipovič Vladimir: **Filozofijski rječnik**, Matica Hrvatska, Zagreb 1965.
6. **Fromm Erich: The Anatomy of Human Destructiveness**, — Holt, Rinehart, Winston, New York 1973.
7. Kosik Karel: **Dialektika konkretnega**, Cankarjeva založba, Ljubljana 1967.
8. Marx Karel: Bevölkerung, Verbrechen und Pauperismus, — v: **Marx — Engels Werke Bd. 13**, Institut Für Marxismus-Leninismus beim ZK der SED, Dietz Verl., Berlin 1961.
9. Mike Barx: Willem Adriaan Bonger' »Criminality and Economic Conditions«: A Critical Appraisal, **International Journal of Criminology and Penology**, Leiden 1976, No 3, str. 211—238.
10. Moedikko Paul: Criminology and Politicization, — v: **Criminology between the Rule of Law and the Outlaws**, izd. Jasperce, Leeuwn — Burow, Toornvliet Klüwer — Deventer (Nizozemska) 1976, str. 99—131.
11. Pečuljić Miroslav (izd.): **Metodologija društvenih nauka**, Službeni list SFRJ, Beograd 1976.
12. Sagarin Edvard: **Deviants and Deviance**, Praeger Publishers, New York 1975.
13. Taylor Ivan — Walton Paul — Young Jock: **The New criminology**, Routledge and Kegan Paul, London, 1973.
14. Vodopivec Katja: O društvenim prilikama koje pogoduju socialnoj patologiji dece i omladine, — v: **Socialna patologija dece i omladine**, Simpozij Zlatibor 27—29. Okt. 1971, Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja, Beograd 1971.
15. Vodopivec — Bergant — Kobal — Mlinarič — Skaberne — Skalar: **Eksperiment u Logatcu**, — Savez društava defektologa Jugoslavije, Beograd 1974.
16. Vranicki Predrag: **Historija marksizma**, I. Vol., Naprijed, Zagreb 1971.

UDC 001.5

UDC 343.9.01

A Multidisciplinary Approach to the Evaluation and Formation of Theories

Vodopivec dr. Katja, Professor, Faculty of Law, Ljubljana

The problem is whether the formulation and evaluation of theories can still be a working field of individual writers or of groups of professionals having the same background. To this dilemma the author of the article gives a negative answer.

A historical evaluation of the past theories requires an evaluation of economic, social, political, and intellectual atmosphere of the time in which these theories have originated and the evaluation of the level of scientific thought achieved at that time. The evaluation of Villem Bonger's approaches can be quoted as an example of inadequate evaluation of past theories.

For evaluation of modern theories it is important to evaluate its meaning for a) understanding of the

society as a whole, and b) for the application of theory in the social practice. Illustration: Eric Fromm, *The Anatomy of Human Destructiveness*.

Formulation of new theories requires a new qualitative synthesis and a new attitude towards the essence of the subject (the philosophical component). A special problem is also the synthesis of different aspects of different disciplines all of which explain human behaviour in society. At formulation of new theories the human intuition plays an important role.

Finally, the article refers to the problems and difficulties of the multi-disciplinary approach.